

Een voorbeeld van een bedrijfseconomische boekhouding op een bosbedrijf

L. H. G. Slangen*

Dit artikel bestaat uit een weergave van het laatste hoofdstuk van de LEI-Mededeling nr. 149 "Het inrichten van een bedrijfseconomische boekhouding op een bosbedrijf". Dit hoofdstuk heeft daarin de intentie de praktische uitwerking van het opstellen en het bijhouden van een bedrijfseconomische boekhouding aan de hand van een uitgewerkt voorbeeld te illustreren. Daarbij is uitgegaan van een gefingeerd bosbedrijf; de uitkomsten van dit bedrijf behoeven daarom niet representatief te zijn voor de werkelijke resultaten van Nederlandse bosbedrijven. De auteur is dank verschuldigd aan E. P. Berger en ing. W. Timmer, voor hun inbreng bij het samenstellen van het voorbeeld.

1 Inleiding

De boekhouding op een (bos-)bedrijf heeft vooral tot taak het aantekenen van gegevens, die op financiële aangelegenheden betrekking hebben. Voor het bijhouden van een boekhouding is het noodzakelijk de gegevens, die op de financiële aangelegenheden betrekking hebben, zo volledig, nauwkeurig en doelmatig mogelijk aan te tekenen.

"Volledig" betekent dat er geen posten vergeten of overgeslagen mogen worden. Het regelmatig aantekenen van gegevens, die op de financiële aangelegenheden betrekking hebben, voorkomt in vele gevallen het vergeten van bepaalde posten.

"Nauwkeurig" dient te worden aangegeven waarop de diverse posten betrekking hebben. Bij het overlaten van een boekhouding aan een boekhouder moet deze in staat zijn op grond van de aan hem verstrekte gegevens een splitsing te maken tussen bedrijf en privé. Bovendien moet hij de gegevens, die op financiële aangelegenheden betrekking hebben, kunnen indelen naar de aard van de posten waarop zij betrekking hebben. Anders gezegd: er moet een vast systeem van opschrijven gevolgd worden, zodat stelselmatig alle posten van gelijke soort op dezelfde wijze vermeld worden.

"Doelmatig" aantekenen van de gegevens houdt in, dat alleen die feiten worden genoteerd, die van belang zijn. Dit dient te geschieden op een zo overzichtelijk en

eenvoudig mogelijke wijze. Daar het hoofddoel van het boekhouden is: "het geven van inzicht in de bedrijfsuitkomsten", behoren alle aantekeningen op dat doel gericht te zijn.

De boekhouding op een bosbedrijf vormt een hulpmiddel bij het bedrijfsbeheer. De opzet van een dergelijke boekhouding kan wellicht duidelijk worden gemaakt aan de hand van een uitgewerkt voorbeeld. In dit uitgewerkte voorbeeld zullen aan de orde komen:

- 1 het algemeen dagboek;
- 2 het tabellarisch boek met de ontvangsten- en uitgavenstaten;
- 3 de exploitatierekening;
- 4 de inventarislijst;
- 5 de balans;
- 6 de berekening van het totale inkomen uit het bosbedrijf;
- 7 de privérekening van de bosbezitter.

2 Enige algemene opmerkingen over het bosbedrijf

In dit voorbeeld wordt uitgegaan van een fictief bosbedrijf. Het is in totaal 500 ha groot en bestaat overwegend uit naaldhout. Het produktiebos omvat 480 ha en de niet-produktieve terreinen 20 ha. Een nadere specificatie is gegeven op de inventarislijst, welke is opgesteld aan het eind van het boekjaar.

De omlooptijd is voor het naaldhout gesteld op 90 jaar en voor het loofhout op 120 jaar. Op een normaal bosbedrijf met een regelmatige bedrijfsvoering wordt dan elk jaar 5 ha geveld en geplant (4 ha naaldhout en 1 ha loofhout).

De bosbezitter is de enige volwaardige arbeidskracht, die het gehele jaar door op het bedrijf aanwezig is. Zijn handarbeid strekt zich uit tot:

- het herbepplanten van de kapvlakten inclusief de daarmee direct samenhangende werkzaamheden, bijvoorbeeld het inboeten;
- lichte verzorgingswerkzaamheden in het produktiebos en op de niet-produktieve terreinen;
- klein onderhoud van gebouwen en machines;
- het meten en het bessen van hout.

De bosbezitter neemt zelf de leiding, het toezicht en het technisch beheer van het bosbedrijf op zich. Een gedeelte van zijn administratie wordt bijgehouden door een administratiebureau.

* Sinds 1 oktober 1976 is de auteur als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de Landbouwhogeschool, vakgroep Algemene Agrarische Economie.

De overige werkzaamheden — voor het merendeel de zwaardere werkzaamheden of die, welke moeilijk door één man kunnen worden uitgevoerd — besteedt de bosbezitter uit aan een loonwerker. Tot deze uitbestede werkzaamheden behoren o.a.:

- de eindkap; jaarlijks ca. 5 ha,
- de dunningen; jaarlijks wordt er ca. 40 ha gedund. Deze 40 ha bestaan voor 10 ha uit geldkostende dunningen (d.w.z. ze brengen niets op) en 30 ha uit geldopbrengende dunningen,
- het slagmaalen,
- het groot onderhoud van wegen en sloten,
- het afrasteren (indien noodzakelijk).

De voornaamste inkomstenbron van dit bedrijf wordt gevormd door de houtopbrengsten. Gemiddeld bedraagt de houtopbrengst per ha eindkap 250 m³. De verkoopprijs bedraagt f 90,- per m³ "geveld, liggend aan de weg". Het hout uit de eindkap wordt door de bosbezitter "geveld, liggend aan de weg" verkocht. De vellingkosten (d.w.z. de houtoogstkosten incl. vellen, snoelen en uitslepen) bedragen f 25,- per m³.

Het hout uit de geldopbrengende dunningen wordt op stam verkocht. De houtopbrengst uit deze dunningen is op ca. 25 m³ hout per ha gesteld, terwijl de verkoopprijs op stam f 16,- per m³ bedraagt.

De geldkostende dunningen — in totaal 10 ha per jaar — worden uitgevoerd door de loonwerker. Per ha kapt men ca. 20 m³ hout, waarvoor de kosten f 40,- per m³ bedragen.

Op het bosbedrijf wordt ieder jaar 5 ha opnieuw in-geplant. Voor deze 5 ha komt men in aanmerking voor de herbebossingsbijdrage van 50% van een normbedrag. In dat geval wordt eenvoudigheidshalve uitgegaan van een normbedrag van f 3.000,- per ha.

De openstellingsbijdrage op grond van de bosbijdrageregeling welke voor dit bedrijf geldt, is gebaseerd op gemiddeld f 45,- per ha. D.w.z. er is uitgegaan van de bijdrageregeling zoals die oorspronkelijk van toepassing was voor 1975.

Het machinepark van het bosbedrijf bestaat uit een trekker, grondbuif, aanhangwagen en een motorzaag. Het jaar van aanschaf, de aanschafwaarde, de vervangingswaarde (d.w.z. de prijs die men zou moeten betalen indien men in het betreffende jaar tot aankoop van een nieuwe machine zou overgaan) en de boekwaarde staan vermeld op de inventarislijst. Op de trekker, de grondbuif en de aanhangwagen wordt ieder jaar 10% van de vervangingswaarde afgeschreven. Het afschrijvingspercentage van de motorzaag is gesteld op 25. Ook hier wordt afgeschreven van de vervangingswaarde. Op het klein gereedschap ter waarde van f 1.500,- wordt niet afgeschreven.

De bosbedrijfsgebouwen bestaan alleen uit een werkschuur. Het bouwjaar, de aanschafwaarde, de vervangingswaarde en de boekwaarde staan vermeld op de inventarislijst. Op de werkschuur wordt ieder jaar 5% van de vervangingswaarde afgeschreven.

In de machines, het klein gereedschap en de werkschuur is een hoeveelheid vermogen vastgelegd. Dit gaat gepaard met rentekosten. Voor de machines en werkschuur worden als rentekosten gerekend 7,5%¹⁾ van het gemiddeld geïnvesteerd vermogen. Het gemiddeld geïnvesteerd vermogen komt voor de machines en de werkschuur overeen met 50% van de vervangingswaarde. Over dit bedrag wordt de rente à 7,5% berekend. Omdat op het klein gereedschap niet wordt afgeschreven wordt de rente berekend over het bedrag waarvoor deze post op de eindbalans staat.

Ten slotte bedragen aan het begin van het boekjaar — in dit geval 1 januari 1975 — de saldi van kas en bank resp. f 6.000,- en f 1.000,-. Deze bedragen vindt men ook terug in het algemeen dagboek, het tabellarisch boek en op de beginbalans.

3 Korte toelichting

3.1 Het algemeen dagboek

Alle aantekeningen die voortvloeden uit het bedrijfsgebeuren zijn — in ons voorbeeld — reeds vastgelegd in het algemeen dagboek (tabel 1). Alle ontvangen en betaalde bedragen zijn daarin opgeschreven met een korte omschrijving waarvoor het geld werd ontvangen of uitgegeven. Bovendien is een korte aantekening gemaakt van het bedrijfsgebeuren dat niet direct gepaard gaat met geldontvangsten of -uitgaven.

Het algemeen dagboek is dus gedurende het gehele jaar bijgehouden. De verdere verwerking van de daarin aangetekende gegevens vindt plaats in het tabellarisch boek. Wel dient hierbij opgemerkt te worden dat het bijhouden van het tabellarisch boek vanuit het algemeen dagboek geen dwingend voorschrift behoeft te zijn. Men kan ook aan het eind van het boekjaar de voor de exploitatierekening benodigde gegevens direct aan het algemeen dagboek ontlenen zonder eerst uit het algemeen dagboek de ontvangsten en uitgaven in het tabellarisch boek over te nemen. Dit laatste is met name mogelijk wanneer in het algemeen dagboek een goede aantekening van de financiële aangelegenheden in de kolom "omschrijving" heeft plaatsgevonden. In het algemeen gesproken verdient het echter aanbeveling de financiële gegevens uit het algemeen dagboek regelmatig over te boeken in het tabellarisch boek.

3.2 Het tabellarisch boek

Vanuit het algemeen dagboek zijn de ontvangsten en uitgaven in het tabellarisch kas- en bankboek genoteerd. Dit tabellarisch kas- en bankboek bestaat uit een ontvangstenstaat (tabel 2) en een uitgavenstaat (tabel 3). Elk van deze staten heeft naast de kas- en bankko-

¹⁾ LEI-norm (1975).

lom (z.g. totaalkolommen) nog een aantal andere kolommen. Elke ontvangst of uitgave is tweemaal genoteerd: eenmaal in de kas- of bankkolom en eenmaal in één van de overige — op de betreffende ontvangst of uitgave betrekking hebbende — kolommen.

De uitgavenstaat (tabel 3) is op het eind van de bladzijde afgesloten en wel op 30 juni. Bij deze afsluiting was het totaal van de kolommen kas en bank gelijk aan het totaal van de overige kolommen op dezelfde staat. Deze controle — die men de vlerkantscontrole noemt — dient om gemaakte fouten bij het invullen van het tabellarisch boek tijdig te ontdekken en te verbeteren. Zowel de ontvangsten- als de uitgavenstaat worden aan het eind van het boekjaar definitief afgesloten. Bij deze afsluiting zijn de saldi van kas en bank bepaald door de respectievelijke totalen van kas en bank van de ontvangstenstaat te verminderen met die van de uitgavenstaat. Vervolgens zijn deze saldi genoteerd in de totaalkolommen kas en bank (resp. f 7.375,- en f 23.255,-) en de kolom diversen (f 30.630,-) van de uitgavenstaat. Het toepassen van de vlerkantscontrole leert ons dat er bij het invullen en afsluiten van het tabellarisch boek geen fouten zijn gemaakt.

Het bijhouden van een tabellarisch boek is ook mogelijk zonder de ontvangsten en uitgaven eerst in het algemeen dagboek te noteren: zij kunnen ook direct in het tabellarisch boek worden aangetekend. In dat geval slaat men de eerste fase van het verwerken van boekhoudkundige gegevens (het noteren van deze aangelegenheden in het algemeen dagboek) over. Hiermee moet men toch voorzichtig zijn: al te gemakkelijk kan dit aanleiding geven tot het vergeten van een aantal posten of het onjuist vermelden daarvan.

De kolommenindeling van het tabellarisch boek is zodanig gekozen, dat op de aangebrachte uitsplitsing van ontvangsten en uitgaven kan worden voortgebouwd ten behoeve van de exploitatierekening. De indeling van de kolommen van de ontvangsten- en uitgavenstaat is dus afgestemd op de specificatie en inrichting van de exploitatierekening.

3.3 De exploitatierekening

De exploitatierekening geeft een overzicht van de bedrijfskosten en -opbrengsten over een bepaalde periode. De kosten en opbrengsten over 1975 van het bosbedrijf zijn op de exploitatierekening (tabel 4) overzichtelijk naast elkaar vermeld. De kosten zijn daarbij links (debet) en de opbrengsten rechts (credit) geboekt. Uit de telling van de opbrengsten en de kosten blijkt dat er een overschot resteert, de opbrengsten zijn hoger dan de kosten. Dit overschot, het bedrijfsoverschot, is aan de kant van de kosten geboekt. Als gevolg hiervan zijn de tellingen links en rechts weer gelijk. Een dergelijke cijferopstelling van berekende kosten en opbrengsten wordt exploitatierekening of ook wel "verlies- en winstrekening" genoemd.

De boekhouding moet gericht zijn op het verschaffen van inzicht in de bedrijfsuitkomsten. Het opstellen van een exploitatierekening vormt hierbij een belangrijk hulpmiddel. Niet alleen krijgt men hierdoor een indruk van de bedrijfskosten en -opbrengsten over een bepaalde periode, maar ook over het verschil tussen deze beide. Het verschil tussen de berekende kosten en opbrengsten, het bedrijfsoverschot, vormt een belangrijke maatstaf bij de beoordeling van de bedrijfsresultaten. Hoewel uit het bedrijfsoverschot nog een beloning behoort voort te vloeien voor het vermogen dat vastgelegd is in grond en houtopstand, verschaft het ons toch een inzicht in de winstgevendheid (= rentabiliteit) van het bosbedrijf.

3.4 De inventarislijst

Een inventarislijst is een uitgebreid overzicht van alle bezittingen en schulden. In tabel 5 is een overzicht gegeven van de bezittingen en schulden van het bosbedrijf op het eind van het boekjaar. Tabel 5 A geeft een specificatie van het produktiebos naar houtsoort en leeftijdsklasse, alsmede een specificatie van de niet-productieve terreinen. Bovendien kan hieruit worden afgelezen welke oppervlakte in het boekjaar is aangeplant en geveld. Een overzicht van de duurzaam slijtende produktiemiddelen waaronder voertuigen, werktuigen, gereedschap en de werkschuur vinden we in tabel 5 B. De nog openstaande vorderingen staan vermeld onder "overige bezittingen" (tabel 5 C) terwijl de schulden genoteerd zijn in tabel 5 D.

Deze inventarislijst is de eindinventaris voor 1975, doch zij vormt tevens de begininventaris voor 1976; met andere woorden de eindinventaris van een bepaald boekjaar vormt tevens de begininventaris voor het volgende boekjaar.

Het produktiebos van het bosbedrijf is bij deze inventarislijst ingedeeld in leeftijdsklassen naar ouderdom van de opstanden. In plaats hiervan kan ook gekozen worden voor een indeling in leeftijdsklassen naar jaar van aanleg. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van 10-jaarlijkse perioden (decennia). De "kopjes" op de regel, beginnende met het woord "Houtsoort" worden in dat geval vervangen door het decennium waarin de opstand is aangelegd, bijvoorbeeld: 1971-1980, 1961-1970, etc. Het voordeel van de laatste methode is dat deze inventarislijst slechts bijgewerkt hoeft te worden, wanneer velling en/of aanplant heeft plaatsgehad.

3.5 De balans

Zijn alle gegevens over bezittingen en schulden vermeld op een inventarislijst, dan kan aan de hand van deze lijst een balans worden opgesteld. Een balans is in feite niets anders dan een beknopte inventaris. Zij wordt meestal aan het begin en aan het eind van een boekjaar opgesteld, waarbij de eindbalans van een be-

paald boekjaar tevens de beginbalans vormt voor het volgende boekjaar.

Zoals blijkt uit tabel 6 is een balans een staat, waarop links de bezittingen en rechts de schulden worden genoteerd. In deze tabel staan de begin- en eindbalans naast elkaar vermeld. Deze opstelling geeft inzicht in de aan het begin en aan het eind van het boekjaar op het bedrijf aanwezige kapitaalgoederen (grond, houtopstand, bedrijfsgebouwen, werktuigen, kas- en bank-saldi etc.).

De kapitaalgoederen of de bezittingen van een bosbedrijf zijn bij de opstelling van de balans in twee hoofdgroepen verdeeld. De eerste hoofdgroep bestaat uit grond en houtopstand. Deze hoofdgroep is "grondkapitaal" genoemd.

De tweede hoofdgroep wordt gevormd door de rest van de kapitaalgoederen of bezittingen van het bosbedrijf. Deze hoofdgroep "bedrijfskapitaal" bestaat uit bedrijfsgebouwen, werktuigen, klein gereedschap, vorderingen en saldi van kas en bank.

Grond en houtopstand zijn zowel op de begin- als op de eindbalans als een pro-memorïe (P.M.) post opgenomen. Hiermee wordt bedoeld dat de eenheid grond en houtopstand wel een bepaalde waarde heeft, doch dat deze eenheid niet wordt vastgelegd in een bepaald bedrag per hectare of per bosbedrijf. Voor het bepalen van het jaarlijkse bedrijfsresultaat (= bedrijfsoverschot) is het immers niet nodig de balanspost die valt onder het grondkapitaal jaarlijks opnieuw te waarderen.

De posten op de beginbalans vormen voor de boekhouding een aantal belangrijke uitgangsgeschiedenis. Zo openen bijvoorbeeld het algemeen dagboek en het tabellarisch dagboek met de saldi zoals die vermeld staan op de beginbalans. De openstaande bedragen voor vorderingen en schulden ondergaan veranderingen als gevolg van mutaties in de loop van het boekjaar.

Met behulp van de gegevens van het algemeen dagboek resp. het tabellarisch boek is de eindinventaris (tabel 5) en vervolgens de eindbalans (tabel 6) opgesteld.

Een vergelijking van de balansposten leert ons dat bedrijfsgebouwen en werktuigen op de eindbalans voor een lager bedrag staan dan op de beginbalans. Zij zijn in waarde gedaald; dit is tot uitdrukking gebracht door de afschrijvingen, die als kosten op de exploitatierekening zijn geboekt. Het klein gereedschap staat daarentegen voor eenzelfde bedrag zowel op de begin- als eindbalans. Hierop wordt dan ook niet afgeschreven. De geldswaarde van de overige balansposten zijn op de beginbalans lager (de vorderingen) dan wel hoger (saldi kas, bank en de schulden) en wel als gevolg van mutaties in de loop van het boekjaar. Dit alles mondt uit in een toename van het eigen bedrijfsvermogen met f 19.280,-.

Bij het bepalen van de vermogenspositie van een bos-

bedrijf stuit men op problemen bij het zoeken naar een acceptabele waarderingsmaatstaf voor grond en houtopstand. Een oplossing voor dit probleem kan slechts gevonden worden in het hanteren van een leidraad. Een leidraad of richtsnoer voor de waarde gebaseerd op de in het verleden gemaakte kosten is onjuist. De leidraad voor het bepalen van de waarde van "grond en houtopstand" zal gebaseerd moeten zijn op de verkoopprijzen van soortgelijke grond en houtopstanden met dezelfde bestemming en gelegen in dezelfde streek.

3.6 *Het totale inkomen uit het bosbedrijf*

Voor een volledige beoordeling van de bedrijfsresultaten is het belangrijk om naast de resultatenanalyse van het bedrijf ook een analyse van de inkomsten van de bosbezitter uit het bosbedrijf te maken.

Bij deze analyse gaan we na wat het gevolg is van het feit dat verschillende posten die voor het bosbedrijf als kosten worden gezien, tevens geheel of ten dele inkomen voor de bosbezitter vormen. De daartoe behorende posten kunnen we ontlenen aan de exploitatierekening. In tabel 7 is de berekening van het totale inkomen van de bosbezitter uit het bosbedrijf uitgevoerd.

3.7 *Privérekening*

De inkomsten van een bosbezitter kunnen in twee delen gesplitst worden: de inkomsten uit het bosbedrijf en de inkomsten van buiten. De privérekening (tabel 8) laat ons zien dat de betreffende bosbezitter uitsluitend inkomen uit het bosbedrijf heeft. Inkomsten buiten het bosbedrijf heeft hij niet.

Voor de beoordeling van de financiële positie van de bosbezitter is de vraag belangrijk wat hij met zijn totale inkomen gedaan heeft. Zowel uit tabel 7 als uit tabel 8 blijkt dat dit inkomen f 69.480,- bedraagt. De linkerzijde van de privérekening geeft ons nu inzicht in hetgeen de bosbezitter met zijn inkomen uit het bosbedrijf heeft gedaan en waaraan het besteed is.

Ook blijkt uit de privérekening dat het eigen vermogen van de bosbezitter met f 19.280,- is toegenomen. Dit bedrag is gelijk aan de toename van het eigen vermogen zoals het naar voren komt bij een vergelijking van begin- met eindbalans. Anders gezegd: het is op twee manieren mogelijk de toename van het eigen vermogen te bepalen en wel via vergelijking van begin- en eindbalans en het opstellen van een privérekening. Beide methoden leiden tot hetzelfde resultaat.

4 **Slotopmerkingen**

Hoewel dit voorbeeld gefingeerd is, is het toch niet van alle werkelijkheid gespeend. Integendeel, er zijn in Nederland enkele goed geleide bosbedrijven, die model hebben gestaan voor dit voorbeeld. Met de beheer-

ders is bij de opstelling overleg gepleegd. De bedrijfsuitkomsten van het door ons geschetste bosbedrijf kan men dan ook zien als een richtsnoer voor de haalbare uitkomsten binnen de bosbouw. Dit richtsnoer is dan ook gebaseerd op een bedrijfsorganisatie en een bedrijfsvoering, die — gegeven de omstandigheden van het bedrijf — zo doelmatig mogelijk is.

In de praktijk zullen de resultaten van slechts weinig bedrijven overeenkomen met de resultaten van dit bosbedrijf. Dit is niet zo verwonderlijk als men bedenkt, dat de bedrijven onderling grote verschillen kunnen vertonen in bijvoorbeeld oppervlakten, leeftijdsclassenverdeling, kwaliteit (grondsoort, houtsoort, beheer e.d.), enz.

In tegenstelling tot de landbouw komt het in de praktijk van de Nederlandse bosbouw slechts weinig voor, dat de eigenaar vrijwel de enige volwaardige arbeidskracht is en tevens het technisch beheer, de leiding en het toezicht op zich neemt. Een belangrijk gevolg van deze handelwijze is, dat tegenover de berekende kosten voor eigen handarbeid en beheer, leiding en toezicht geen uitgaven staan. Deze posten vormen dus wel kosten voor het bosbedrijf, maar tevens de belangrijkste inkomstenbron voor de eigenaar. Worden deze werkzaamheden grotendeels aan eigen personeel of aan derden overgelaten dan staan tegenover de kosten hiervan tevens uitgaven. Anders gezegd: de hiermede gepaard gaande bedragen verlaten het bosbedrijf en komen terecht bij anderen.

Literatuur

- Bakker, P. Inleiding tot de Bedrijfsadministratie, deel I, Leiden, Stenfert Kroese, 1968.
- Bedrijfseconomie. Encyclopedie van de Bedrijfseconomie, Bussums Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1971.
- Bouma, J. L. Leerboek der Bedrijfseconomie, deel Ia, Wassenaar, Uitgeversmaatschappij v/h G. Delwel, 1968.
- Bouma, J. L. Leerboek der Bedrijfseconomie, deel II, Wassenaar, Uitgeversmaatschappij v/h G. Delwel, 1971.
- Burggraaff, J. A. Vermogens- en winstbepaling in de praktijk. Maandblad voor accountancy en bedrijfshuishoudkunde 50 (1976): 104-116.
- Heuvel, C. A. van den, en C. H. Bosboom. Bedrijfseconomische grondslagen. Groningen, Noordhoff, 1965.
- Kuperus, J. A. Bedrijfseconomische verslaggeving voor landbouwbedrijven. Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut.
- Schroeff, H. J. van der. Bedrijfseconomische grondslagen van de winstbepaling, Amsterdam, Kosmos, 1975.
- Slangen, L. H. G. Het bosbedrijf en zijn plaats in de bedrijfseconomie. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 48 (1976): 38-48.
- Slot, R. Elementaire Bedrijfseconomie. Leiden, Stenfert Kroese, 1970.

Tabellen

De tabellen zijn opgenomen op pagina 240-247.

Tabel 1. Het algemeen dagboek voor het boekjaar 1975 (in guldens)

Algemeen dagboek

datum	omschrijving	ontvangsten	uitgaven	aanvullende boekingen
Jan. 1	Saldo kas			6.000,-
" 1	Saldo bank			1.000,-
" 3	Verkoop hout 300 m ³ à 45,-	13.500,-		betreft vorig jaar
" 5	Contributie Ned. Ver. van Boselgenaren		240,-	
" 20	Aankoop klein gereedschap		500,-	
" 31	Hulshoudgeld		2.500,-	
Febr. 2	Nota WA-bedrijfsverzekering		100,-	
" 10	Contributie Kon. Ned. Bosb. Ver.		50,-	
" 18	Rep. trekker		850,-	
" 20	Brandstof etc. 4e kwartaal		500,-	betreft vorig jaar
" 28	Hulshoudgeld		2.500,-	
Maart 7	Nota loonwerker dunnen 5 ha à 20 m ³ à 40,-		4.000,-	
" 10	Openstellingsbijdrage CRM	17.000,-		betreft vorig jaar
" 16	Nota WA-verzekering werktuigen		50,-	
" 28	Aankoop plantsoen 7.500 stuks à 0,50		3.750,-	
" 29	Nota loonwerker eindkap 625 m ³ à 25,- (2½ ha)		15.625,-	
" 30	Storting van bank naar kas			6.000,-
" 31	Hulshoudgeld		2.500,-	
April 2	Verkoop 625 m ³ geveld hout à 90,- (eindkap)	56.250,-		
" 5	Nota part. ziektekostenverzekering		4.000,-	
" 8	Nota loonwerker 2½ ha slagmaalen à 300,-		750,-	
" 12	Nota brandstof, smeermiddelen e.d. 1e kwartaal		150,-	
" 15	Nota Ned. Ver. voor Landelijk Eigendom		80,-	
" 17	Storting spaarrekening kinderen		2.000,-	
" 19	Heffing Boschap		2.500,-	
" 24	Premieheffing Volksverzekeringen		5.300,-	
" 30	Hulshoudgeld		2.500,-	
Mei 3	Assurantie OBV		3.200,-	
" 10	Verkoop dunning op stam 15 ha à 25 m ³ à 16,-	6.000,-		
" 15	Nota Waterschapslasten		15.000,-	
" 22	Bestrijdingsmiddelen		100,-	
" 25	Verbruik hout voor rep. schuur			50,-
" 29	Contributie Kon. Ned. Heldemijl.		25,-	
" 31	Hulshoudgeld		2.500,-	
Juni 4	Nota loonwerker afrasteren 1.000 m ³ à 5,-		5.000,-	
" 10	Aanslag onroerendgoedbelasting (waarde grondst.)		50,-	
" 20	Assurantiepremie werkschuur		100,-	
" 29	Bijdrage VVV		25,-	
" 30	Hulshoudgeld		2.500,-	
Juli 1	Verkoop brandhout e.d. 1e halfjaar	500,-		
" 5	Nota loonwerker dunnen 5 ha à 20 m ³ à 40,-		4.000,-	
" 8	Premie loondervingsverzekering		2.600,-	
" 10	Privé plantsoengebruik			100 stuks à 0,50
" 12	Rep. motorzaag		250,-	
" 25	Verkoop 625 m ³ geveld hout à 90,- (eindkap)	56.250,-		
" 31	Hulshoudgeld + Vakantiegeld		5.000,-	
Aug. 4	Nota loonwerker eindkap 625 m ³ à 25,- (2½ ha)		15.625,-	
" 14	Nota loonwerker slagmaalen 2½ ha à 300,-		750,-	
" 25	Aankoop plantsoen 7.500 st. à 0,50		3.750,-	
" 31	Hulshoudgeld		2.500,-	
Sept. 5	Verf t.b.v. werkschuur		100,-	
" 10	Storting privéspaarrekening		3.600,-	
" 28	Machnegebruik t.l.v. privé			15 trekkeruren à 10,-
" 30	Hulshoudgeld		2.500,-	
Okt. 3	Opbrengst bosbeskaarten	500,-		
" 18	Nota loonwerker afrasteren 1.000 m ³ à 5,-		5.000,-	
" 23	Verkoop dunning op stam 15 ha à 25 m ³ à 16,-	6.000,-		
" 31	Hulshoudgeld		2.500,-	

Tabel 1. (vervolg)

Algemeen dagboek

datum	omschrijving	ontvangst	uitgaven	aanvullende boekingen
Nov. 2	Brandstof, smeermiddelen e.d. 2e en 3e kwartaal		500,-	
" 11	Nota loonwerker slotenonderhoud		1.500,-	
" 22	Verkoop takken, kegels, mos e.d.	1.000,-		
" 30	Huishoudgeld		2.500,-	
Dec. 5	Jachtverpachting 500 ha à 10,-	5.000,-		
" 6	Notaloonwerker wegenonderhoud		5.000,-	
" 12	Nota administratiebureau		2.000,-	
" 15	Verkoop brandhout e.d. 2e halfjaar	400,-		
" 20	Verhuur machines	350,-		
" 23	Verkoop kerstbomen en kerstgroen	5.000,-		
" 31	Huishoudgeld		2.500,-	
" 31	Autogebruik 10.000 km à 0,30 t.b.v. het bedrijf			3.000,-
" 31	Beheer, leiding en toezicht door eigenaar			10.000,-
" 31	Handarbeid door eigenaar			40.000,-
" 31	Afschrijving trekker, grondschiif en wagen			10% van 25.000,-
" 31	Afschrijving motorzaag			25% van 1.000,-
" 31	Afschrijving werkschuur			5% van 10.000,-
" 31	Rente machines			7½% van 13.000,-
" 31	Rente klein gereedschap			7½% van 1.500,-
" 31	Rente werkschuur			7½% van 5.000,-
" 31	Nog te ontvangen: herbebossingsbijdrage			7.500,-
" 31	Nog te ontvangen: openstellingsbijdrage CRM			22.000,-
" 31	Nog te betalen: brandstof, etc. 4e kwartaal			600,-

Tabel 2. De ontvangstenstaat van het boekjaar 1975 (in gulden)

Tabellarisch boek

Ontvangstenstaat

datum	omschrijving	kas	bank	hout- opbr.	ov. bedrijfs- opbr.	bijdragen en subsidies	ov. bedrijfs- ontvangst	privé	diversen
Jan. 1	Saldi	6.000,-	1.000,-						7.000,-
" 3	Houtverkoop ¹⁾		13.500,-						13.500,-
Maart 10	Openstellingsbijdrage CRM ¹⁾		17.000,-						17.000,-
" 30	Storting bank naar kas	6.000,-							6.000,-
April 2	Houtverkoop eindkap		56.250,-	56.250,-					
Mei 10	Houtverkoop dunning	6.000,-							
Juli 1	Brandhoutverkoop	500,-			500,- ²⁾				
" 25	Houtverkoop eindkap		56.250,-	56.250,-					
Okt. 3	Bosbeskaarten	500,-			500,-				
" 23	Houtverkoop dunning	6.000,-		6.000,-					
Nov. 22	Takken, kegels, mos e.d.	1.000,-			1.000,-				
Dec. 5	Jachtverpachting	5.000,-			5.000,-				
" 15	Brandhoutverkoop	400,-			400,-				
" 20	Verhuur machines	350,-			350,-				
" 23	Kerstbomen	5.000,-			5.000,-				
totaal		36.750,-	144.000,-	124.500,-	12.750,-				43.500,-

¹⁾ overlopende posten²⁾ Deze post kan uiteraard ook onder „Houtopbrengsten" worden geboekt.

Tabel 3. De uitgavenstaat van het boekjaar 1975 (in guldens)

Tabellarisch boek

Uitgavenstaat

datum	omschrijving	kas	bank	arbeidsloon	werk door derden
Jan. 5	Ned. Ver. v. Bonselgenaren		240		
" 20	Klein gereedschap	500			
" 31	Hulshoudgeld	2.500			
Febr. 2	WA-bedrijfsverzek.		100		
" 10	Contr. Kon. Ned. Bosb. Ver.		50		
" 18	Rep. trekker		850		
" 20	Brandstof 4e kwartaal (overlopende post)		500		
" 28	Hulshoudgeld	2.500			
Maart 7	Loonwerk dunnen		4.000		4.000
" 16	WA-verzek. werktulgen		50		
" 28	Plantsoen		3.750		
" 29	Loonwerk eindkap		15.625		15.625
" 30	Van bank naar kas		6.000		
" 31	Hulshoudgeld	2.500			
April 5	Part. ziektekostenverz.		4.000		
" 8	Loonwerker slagmaalen		750		750
" 12	Brandstof e.d. 1e kwart.		150		
" 15	Contr. Ned. Ver. Land. Eigendom		80		
" 17	Spaarrekening kinderen		2.000		
" 19	Heffing Bosschap		2.500		
" 24	Premieheffing Volksverz.		5.300		
" 30	Hulshoudgeld	2.500			
Mei 3	Assurantie OBV		3.200		
" 15	Waterschapslasten		15.000		
" 22	Bestrijdingsmiddelen	100			
" 29	Contr. Kon. Ned. Heidemij		25		
" 31	Hulshoudgeld	2.500			
Junij 4	Loonwerker afrasteren		5.000		5.000
" 10	Aanslag Onr. Goed. Bel.		50		
" 20	Brandverz. werkschuur		100		
" 29	Bijdrage VVV	25			
" 30	Hulshoudgeld	2.500			
Juli 5	Loonwerker dunnen		4.000		4.000
" 8	Loondervingsverz.		2.600		
" 12	Rep. motorzaag		250		
" 31	Hulsh. en vak.geld		5.000		
Aug. 4	Loonwerker eindkap		15.625		15.625
" 14	Loonwerker slagmaalen		750		750
" 25	Plantsoen		3.750		
" 31	Hulshoudgeld	2.500			
Sept. 5	Verf t.b.v. werkschuur	100			
" 10	Storting spaarrekening		3.600		
" 30	Hulshoudgeld		2.500		
Okt. 18	Loonwerker afrasteren		5.000		5.000
" 31	Hulshoudgeld	2.500			
Nov. 2	Brandstof etc. 2e/3e kw.	500			
" 11	Loonwerker slotenonderh.		1.500		1.500
" 30	Hulshoudgeld	2.500			
Dec. 6	Loonwerker wegonderhoud		5.000		5.000
" 12	Adm.bureau		2.000		
" 31	Hulshoudgeld	2.500			
" 31	Saldi	7.375	23.255		
Totaal		33.750	144.000		57.250

werktuig kosten	grond en hulpstoffen	bedrijfs- gebouwen/ woningen	grond en hout- opstand	beheer leiding en toezicht	ov. bedrijfs kosten	ov. bedrijfs uitgaven	privé	diversen
					240			
500							2.500	
					100			
850					50			500
							2.500	
50	3.750							
								6.000
							2.500	
150							4.000	
					80			
			2.500				2.000	
			3.200				5.300	
			15.000				2.500	
	100							
					25			
							2.500	
		50						
		100			25			
							2.500	
250							2.600	
							5.000	
	3.750							
							2.500	
		100					3.600	
							2.500	
500							2.500	
							2.500	
				2.000				
							2.500	
								30.630
2.300	7.600	250	20.700	2.000	520		50.000	37.130

Tabel 4. De exploitatierekening over het boekjaar 1975

Exploitatierekening

Kosten		Opbrengsten	
1. Arbeidskosten		1. Houtopbrengsten	
1.2 berekend loon bosbezitter	f 40.000,-	1.1 op stam	f 12.000,-
2. Werk door derden	„ 57.250,-	1.2 geveld	„ 112.500,-
3. Werktuigkosten			f 124.500,-
3.1 onderhoud, brandstof, etc. volgens tabellairisch boek	f 1.750,-	2. Overige opbrengsten	
nog te betalen	„ 600,-	2.2 verhuur werktuigen	f 350,-
3.2 klein gereedschap	„ 500,-	privégebruik machines	„ 150,-
3.3 verzekeringen	„ 50,-	2.4 verkoop div. produkten	„ 12.400,-
3.4 afschrijvingen	„ 2.750,-	hout t.b.v. rep. werkschuur	„ 50,-
3.5 toegerekende rente	„ 1.088,-	privégebruik plantsoen	„ 50,-
3.6 bedrijfsgedeelte autokosten	„ 3.000,-		„ 13.000,-
	„ 9.738,-	3. Bijdragen en subsidies	
4. Grond- en hulpstoffen		CRM Openstellingsbijdrage	f 22.000,-
4.1 plantsoen	f 7.500,-	SBB Herbebossingsbijdrage (50% van 5 ha à 3.000,-)	„ 7.500,-
4.3 bestrijdingsmiddelen	„ 100,-		„ 29.500,-
	„ 7.600,-		
5. Bedrijfsgebouwen			
5.1 onderhoud (incl. onr.goed.bel.)	f 150,-		
5.2 verzekeringen	„ 100,-		
totaal tab.boek	„ 250,-		
verbruik hout t.b.v. werkschuur	„ 50,-		
5.3 afschrijving	„ 500,-		
5.4 toegerekende rente	„ 375,-		
	„ 1.175,-		
6. Grond en houtopstand			
6.1 eigenaarlasten	f 15.000,-		
6.2 heffing Bosschap	„ 2.500,-		
6.3 verzekering houtopstand	„ 3.200,-		
	„ 20.700,-		
7. Beheer, leiding en toezicht			
7.1 berekend salaris bosbezitter	f 10.000,-		
7.2 administratiekantoor	„ 2.000,-		
	„ 12.000,-		
8. Overige bedrijfskosten			
8.1 contributies, abonnementen, retributies	f 420,-		
8.3 WA-bedrijfsverzekering	„ 100,-		
	„ 520,-		
Bedrijfsoverschot	„ 18.017,-		
Totaal	f 167.113,-	Totaal	f 167.113,-

Tabel 5. De inventarisljst aan het eind van het boekjaar 1975

A. Indelling van het bosbedrijf in ha

1. Produktiebos

houtsoort	in boekj. tot 10 aangepl. jaar		10-19 jaar	20-29 jaar	30-39 jaar	40-49 jaar	50-59 jaar	60-69 jaar	70 jaar en ouder	in boekj. geveld	totaal
<i>Naaldhout:</i>											
pinus	2	7	10	16	15	22	18	19	44	2	155
douglas	1	9	27	16	4	5	5	1	6	1	75
lariks	1	15	30	8	14	5	2	6	8	1	90
plcea		10	6	9	6	1					32
ov. naaldhout				2			6				8
Naaldhout tot.	4	41	73	51	39	33	31	26	58	4	360

houtsoort	in boekj. tot 10 aangepl. jaar		10-19 jaar	20-39 jaar	40-59 jaar	60-79 jaar	80-99 jaar	100 jaar en ouder	in boekjaar geveld	totaal
<i>Loofhout:</i>										
elk	1	2	5	17	19	18	5	15	1	83
beuk					6	2	12			20
populier		3	7	2						12
ov. loofhout				1	3	1				5
Loofhout tot.	1	5	12	20	28	21	17	15	1	120
Produktiebos totaal										480

2. Niet-produktieve terreinen

hakhout										
kap- en stormvlakte			5							
park- en recreatiebos			6							
kwekerij			—							
onvolkomen bos			4							
bosbedrijfsgebouwen incl. erf			1							
boswegen en watergangen			4							
overige terreinen, zoals			—							
Niet-produktieve terreinen totaal										20
Bosbedrijf totaal										500

Tabel 7. De berekening van het totale inkomen van de bosbezitter uit zijn bosbedrijf

Bedrijfsoverschot		f 18.017,-
Bij:		
— berekende arbeidskosten bosbezitter	f 40.000,-	
— berekend salaris bosbezitter voor beheer, leiding en toezicht	f 10.000,-	
— toegerekende rente	f 1.463,-	
		<u>f 51.463,-</u>
Inkomen van de bosbezitter uit zijn bedrijf		<u>f 69.480,-</u>

Tabel 8. Overzicht van de inkomensverwerving en inkomstenbesteding van de bosbezitter in het boekjaar 1975

Privérekening

<i>Privéuitgaven</i>		<i>Inkomen uit het bedrijf</i>	
Huishouding ¹⁾	f 32.500,-	Bedrijfsoverschot	f 18.017,-
Premie volksverzekeringen	„ 5.300,-	Berekend arbeidsloon	„ 40.000,-
Verzekeringspremies:		Berekend salaris	„ 10.000,-
ziektelkostenverzekering	f 4.000,-	Toegerekende rente:	
loondervingsverzekering	„ 2.600,-	werktuigen	f 1.088,-
	<u>„ 6.600,-</u>	bedrijfsgebouwen	„ 375,-
			„ 1.463,-
Schenken en giften:			
spaarrekening kinderen	f 2.000,-		
privéspaarrekening	„ 3.600,-		
	<u>„ 5.600,-</u>		
Privégebruik machines	f 150,-		
Idem plantsoen	„ 50,-		
	<u>„ 200,-</u>		
<i>Toename vermogen</i>	„ 19.280,-		
	<u>f 69.480,-</u>		<u>f 69.480,-</u>

¹⁾ Vermogensbelasting wordt geheven van natuurlijke personen. In dit voorbeeld is ervan uitgegaan, dat deze betaald wordt uit het huishoudgeld.